

Den stammende ælling

Af Johnnie Hougaard Nielsen

Endnu engang er jordens aller-dejligste spædbarn født. Lisa og Jens er lykkelige. Drengen får navnet Thomas, ligesom sin tipoldefar. Han er den perfekte baby, sover, vræler lidt, spiser, vokser (resten ryger ud i bleen), kryber, bider mor, tisser på far, kravler, leger, pludrer, går, dominerer familien, løber, begynder så småt at tale, prøver grænser, udforsker verden, plager katten, drukner i legetøj, slår sig, krammer lillesøster, og alt det som småbørn nu ellers får tiden til at gå med. Fryd og gammen.

Ligesom så mange andre nybegyndere snubler han over ordene. Løse gentagelser af ord og stavelser. Munden og tankerne følges ikke ad. Et naturligt trin i udviklingen. Men Thomas bliver ved med at hoppe på ordene. Han mærker det ikke selv, men det gør Lisa og Jens: „De andre børn taler jo meget mere flydende. Thomas har et problem". En grim tanke lurur: „Det er vel vores skyld". De frygter at have været dårlige forældre. „Det var sikkert dengang vi ... Eller ..."

Nej. Ingen forældre er „perfekte". Thomas har da ligeså gode forældre som de andre.

Selvfølgelig prøver mor og far at hjælpe. Retter på talefejlene. Formaner: „Ta' den lidt med ro - træk lige vejret - slap af - tænk dig om først". Lokker med belønninger. Intet hjælper. De famler i blinde. Undviger at snakke med Thomas om det. Frygter at såre ham med deres egen smerte.

En morgen er Thomas ked af det på vej til børnehaven. „Fa-fa-fa-far, de dri-dri-driller. De-de siger at jeg-jeg stammer". Jens får sig en snak med lederen, Frida. Hun beroliger: „Ork nej, det skal I slet ikke være for. for. Her har vi da haft masser af børn, som har hakket lidt i det. Bare rolig, det går over af sig selv".

Men det gør det ikke. Den løse „hoppen" på ordene går over i en hurtig hakken på enkelte lyde. Mange ord, især dem med F eller T, sidder fast i munden.

Under dynen efter en helt almindelig dag indser Thomas at den er gal. „Jeg snakker grimt - er ikke så god som de andre - Frida siger at jeg bare skal tage mig sammen - de andre driller - mor og far er skuffede - - Jeg du'r ikke". En barsk slutning for en fem års dreng.

Isbjerget er kælvet. Den lille top er den ydre stammen. Den store tunge klump under overfladen er værre. Disse følelser og tanker omkring stammen er Thomas helt alene om.

Ingen kan lide isbjerget, så han prøver at skjule det. Ved at tale pænt. Han vil jo gerne være en god dreng. Men magter ikke at hive isbjerget ned under overfladen. Jo hårdere han kæmper, jo mere ses det hoppende isbjerg, og jo mere ondt gør det på ham selv. Blokeringerne hælder, og dagligdagen kredser om stammen.

I skolen er han anderledes, og så skal han jo kanøfles. Men timerne er snart værre. Thomas er nemlig den eneste, som lærerne overser. De tror at de hjælper. Lige for lige! Altså viser Thomas ikke sine evner. „Han er ikke så boglig" lyder det.

Kun hos Karla går det godt, for Thomas stammer slet ikke når han synger. Hun giver Thomas taleundervisning, og snart kan han aflire remser som „Fisker Frits fisker friske fisk" flydende. Sådan! Men udenfor ekstra-timerne stammer han som aldrig før. Karla giver op: „Han kan jo godt. Det er nok noget nervøst". Lægens beroligende piller giver ingen gevinst, tværtimod. Lisa smider dem ud.

Karlas veltjente udtaleøvelser har dog vakt et håb: „Jeg *kan* jo tale rent, hvis jeg bare får styr på den dumme stammen." Lettere ønsket end gjort.

Endelig lykkedes det. „Hvad skete der? Joe, jeg virrede med hovedet da jeg skulle til at sige noget". Det bliver en vane, og virker så ikke mere. Men det gør en stampen, så længe det varer. Dernæst en rømmen - gaben - lukkede øjne - et slag med armen. Sådan bliver det ved. Disse stammetricks virker kun kort, men flere af dem hænger ved.

Og de andre børn mobber mere end da Thomas „kun" stammede. Med koret „spa-spa-spas-ser" er sangtimerne ikke helt så rare. Janne foregriber en landeplage med klassens nye omkvæd: „Alle børnene fik lattergas. Undtagen Thomas. Han fi-fi-fi-fi-fi-fi-fik nervegas". Nej, det er ikke spor sjovt at gå i skole.

Thomas er sej. Det er han nødt til. Skrinlægger de fleste stammetricks og angriber sproget. Husker hvilke ord han stammer på. Disse ordenes brændenælder undgås med et par sproglige dansetrin.

Stoltheden forbyder dog alt for afslørende slingren. Det koster yndlings-isen.

Brændenælderne spredes, og Thomas må tænke langt forud. Ellers kan han ikke omgå de savtakkede ord uden at gå i stå.

Sådan betvinger Thomas sin stammen. Under dette vedholdende pres dykker isbjerget. Plagerierne stilner af, og i timerne går det godt. De voksne er glade, de har jo hjulpet Thomas ud af hans problem. Det lille levn af stammen er jo helt uden betydning.

Han håbede også selv, at sagen var klaret. Men slapper stadig ikke af. Hele tiden tanken: „Sæt nu jeg kommer til at stamme". Farlige situationer må og skal undgås. Hellere cykle et par timer end vove at telefonere. Bider uretfærdigheder i sig. Hurra for butikker med selvbetjening.

Mor og far forstår ikke helt. „Hold nu op Thomas, ingen hører da dine sjældne små klumper på talen". Næsten rigtigt. Men sig selv kan han ikke narre.

Ikke at få sine følelser anerkendt gør ondt. Jo mindre stammen, jo værre er det at snuble. Thomas er blevet allergisk mod brændenælder. Det mest sviende er ikke at blive til grin, nej det er meget værre at nogen kunne få ondt af ham. Og det kan han ikke se om de gør.

Hans hedeste ønske er at blive stammefri. Lige så god som de andre. „Det ville løse alle mine problemer". Men han ved godt at det ikke sker. Ingen hjælp at hente. Så han må klare sig på egen hånd. Det er jo også let nok. For Thomas er jo sej.

Udefra set er han en stille dreng, som ikke rigtig vil være med i noget. Ham om det. En sær fyr. Klog nok, men ikke til at blive klog på. Lidt kedelig. Stammede for et par år siden.

Heldigvis for Thomas ved han ikke hvad han taber på kampen mod stammen. Poleret tale er ikke nok, der hører jo mere til rigtig samtale. Kropssprog, tonefald og langsom kanten sig ind på hinanden. Ting som de færreste tænker over. Brud på disse regler straffes med afstand. Mens de andre legede sig til „takt og tone“ for samtaler, kredsede Thomas om isbjerget. Han fik ikke alle reglerne med.

Joe, det går da godt nok med at tale med de andre. Om ting hvor hans brede viden kommer til sin ret. Men det kniber når sludderen går, og indholdet ikke er det vigtigste. Trods hårdt arbejde for at være med glider Thomas ud af samtalen. De andres ubevidste tolkning af hans signaler forleder dem til at tro at han er ligeglad med dem. Og så er det ikke let at få venner.

Thomas har indrettet sig sin hylde i livet. „Når jeg nu stammer, så går det jo så godt som det kan“.

Men. Men. Men. Han ved ikke hvad han går glip af. Hvis han havde prøvet at slappe af, ville han vide at han er evigt stresset og anspændt. Hvis han kunne forestille sig nært venskab, ville han lide under sin ensomhed. Hvis han kendte til livsglæde, ville han ikke kunne holde sin tilværelse ud.

Ja, Thomas er sej. Meget sej. Sej ad helvede til!

Gymnasiet bringer nye erfaringer. Han kommer i klasse med Siv. Hun stammer frit og frejdigt. Hendes isbjerg minder mere om en badebold. Det er næsten ikke dykket ned i personligheden. Ikke ret megen skjult stammen. Hun er meget udadvendt, går i folk med træsko på, og bliver hurtigt midtpunkt i klassen.

„Jamen hun stammer da!“ Thomas er forvirret. „Hvordan kan hun så gøre alt det?“ Disse nye brikker passer ikke i puslespillet. Han fornemmer et meget større og mere broget billede. Men det kræver at han splitter det gamle ad. Den trygge hylde. Det er ikke nemt.

Endelig samler han mod til at tage Siv på ordet: „Kik-kik ind engang når du ha-har-har tid“. De har mere til fælles end han troede. Hun er afgjort ikke ligeglad med sin stammen, men lader sig heller ikke styre af den.

Deres forskelle og ligheder falder snart i takt. Et venskab toner frem. Det undrer ikke Siv, da Thomas begynder at stamme åbent, men for ham er det noget helt nyt at turde. Og det letter.

„Vidste du-du-du at rundt regnet 50.000 dan-danskere stammer? Om-omkring 0,7% af de voksne, nogen flere bø-børn og unge. Fire gange så mange dre-drenge som piger“. Thomas mener at det må da være en sag for ligestillingsrådet. Hvis blikke kunne dræbe....

Tøvende går Thomas med på at de våben, der bruges mod stammen bare er en anden måde at stamme på. Tit den dominerende. Det er svært at vedstå at krigen mod stammen havde ham selv som taber. At han stammer meget uden at det høres.

Ja, han må i det hele taget til at tænke nye tanker om sin stammen. De gamle undskyldninger forvirrer. Thomas indser at han selv såede sine brændenælder. Det var ikke ordene eller munden der var noget galt med, det var hans egen frygt for dem, der fik ham til at stamme.

„Eksperterne“ er langt fra enige om stammen. Mange af dem mener at årsagen må ligge i en

medfødt „trykfejl“ i hjernen. Den tanke tiltaler ikke rigtig Thomas, han føler mere stammen som en del af personligheden, hvad end årsagen så kan være. „Farvel til min ga-ga-gamle drøm om en vi-vidunder-pille mod stammen. En pille, der med et s...snuptag ændrer perper-personligheden. Nej, den er sgu da fo-fo-for langt ude!“

Siv slæber den nølende Thomas med på taleinstituttet. Efter en snak med talepædagogen Anne, kommer de i gruppe sammen med et par jævnaldrende. De mødes en aften om ugen.

Anne må skuffe holdet: „Dette er ingen stammekur. Jeg er ikke mirakelmager. Nej, det er undervisning. Ikke i at tale, det kan I jo allesammen. Heller ikke i at tale flydende. Det kan I faktisk også. Af og til. Om ikke andet, så når I er alene, synger, hvisker, taler i kor eller bruger me- tro- nom- stem- me- fast-ryt- me- mo- no- tomt- to- ne-fald- en- stå- vel- se- for- hvert-takt- slag- in- gen- pau- ser- det-ly- der- for- fær- de- ligt!“ Det er sjovt at prøve, men så fjollet har higen af dem lyst til at tale, så trods alt hellere stamme.

Nej, de skal lære at stamme ordentligt. Turde stamme åbent og afslappet. Rystes over ligefrem at skulle stamme frivilligt. Hellere et par løse gentagelser (klonisk stammen) end sidde fast i en blokering (tonisk stammen).

De lærer deres stammen at kende, med de uvaner som engang lod til at holde snakketøjet i ave. Hvad de gør med hals og mund når de taler. Og når de stammer. Teknikker til at glide ud af blokeringer.

„Det vigtigste er at I skal acceptere jeres stammen. Ikke kæmpe mod den. Tænk, hvis I haltede, og ikke accepterede jeres fødder. Bekæmpede dem. Hvert skridt fremad ville jo være en kamp. Stammen er ikke noget der er sket med jer, nej det er en del af jer. Før I accepterer jeres stammen, accepterer I heller heller ikke jer selv. Når I accepterer stammen som en del af selvet, behøver I ikke længere at bekæmpe jer selv!“

I fællesskab sammenstykker de en liste over ting, som måske giver mere eller mindre stammen: At gå til stammeunder-visning, sige sit navn, snakke i telefon, læse op, spille en rolle, holde tale, bede om hjælp, fremmedsprog og dialekter, frygt for afvisning, vrede, et par genstande, at tale med familie, kæreste, venner, kolleger eller fremmede. Og så videre. En „ægte“ talefejl ville ikke være så pokkers ustabil.

Anne fortæller om en mand der skulle demonstrere sin kraftige stammen overfor en større gruppe talepædagoger; han talte desværre helt flydende. En læge stammer vildt og voldsomt, undtagen sammen med patienter. „Det ville være en stor opdagelse at finde et logisk system i de mange involverede faktorer“.

En aften er der stammehistorie på programmet. Den først kendte optegnelse handler om Moses, som „har en svar tunge“. Hans bror Aron må holde folketalerne. I det gamle Grækenland træner Demosthe-nes sine taler med sten i munden, mod bølgenes brusen.

De mange behandlingsforsøg er ikke lige hyggelige. Også kvak-salveri, men det meste var seriøst ment! Krasse tunge-salver, varm vin, overskæring af tungebåndet, skæve diæter, beskæring af tungen, mundindsatser med nåle, hårde straffe for at stamme, og selvfølgelig masser af skøre måder at tale på. Hyppigt virkede det endda! Talen flød, og pengene ligeså. Alle var glade. Men det

virkede ikke bedre end et stammetrick.

Nutidens forsøg på at kurere stammen udefra er blidere, måske endda behagelige, for nu at nævne det positive. Forskellige urter, nervepiller, krystaller, kropsterapier, stemmegafler, åndedrætsøvelser, afslappende massage, hypnose, zoneterapi, akupunktur o.s.v. Hvis de gavner, så er det bare ikke mod stammen som sådan.

Sammen med Siv laver Thomas en stamme-aften på biblioteket. Anne og lokalrepræsentanten fra FSD er også med. De mange interesserede får en masse at vide. Et par sketches liver forestillingen op, men ellers skiftes de til at fortælle. Og de er velforberejede. Det er første gang de prøver at tale offentligt, men det glemmer de helt at tænke over. De husker endda at bruge lidt frivillig stammen.

De fortæller om deres egen stammen. Mere og mindre sjove oplevelser. Stammebehandling gennem tiderne. Om talelyst og stammeangst. Forskelle på stammen hos børn og voksne. Forskningsresultater. Gode råd til forældre. Om fordomme, diskriminering og vanskeligheder med at få arbejde. „De andre“ og stammen. Også berømtedder som Winston Churchill, Marilyn Monroe og Somerset Maugham får et par ord med på vejen.

Siv taler bl.a. om hvordan folk ikke skal reagere på stammen. „Vi-vi er ganske almindelige mennesker og vil behandles som-som sådan. Du skal ikke være forlegen. Vi skal nok selv holde styr på vores stammen. Bare lidt tål-tålmodighed engang imellem, om vi må be'. Spørg bare, hvis du-du-du ik-ikke er helt sikker på at have forstået hvad vi si-si-siger.“

Thomas er mere kontant: „Hv-hv-hvordan ville DU have det med at leve i en verden hvor folk ser væk, hele tiden afbryder, gør dine sætninger færdige, begynder at tale højt og ty-tydeligt, får medlidenhed med staklen, bliver overdrevent venlige, kommer med „gode“ ideer, tr... tror at du er reeeetarderet, h-h-h-h-hol-der gættekonkurrence over hvad du mener, udtaler sig på-på dine vegne, piller og vrider sssig, lader som om du ikke er der, b...liver arrige, bare taler hen over dig. Og Så Videre. Hva' ??“

„Hvis du er mmmmmmodig, har jeg et forslag til dig. P...røv hvad det vil sige at stå-stamme. Ba-ba-bare nogle få gange. 'Ofrene' må ikke kende dig; el-el-ellers gennemskuer de spillet. Efter lidt træning i enrum gi-gigiver du den hele armen, måske i en bu.... - bu-bu-butik hvor du ikke plejer at komme. Og læg så mærke til hvad der-der sker. Men husk -1 få-få-får ikke den indre stammen med. Og det er ellers den-den største del af oplevelsen, kan jeg for-forsikre jer for!“

Nogle få vover eksperimentet. De er ret chokerede over reaktionerne. Og så går det op for dem at det er hverdag for Siv, Thomas og mange andre.

Forfatteren til novellen, Johnnie Hougaard Nielsen, er tidligere bestyrelsesmedlem i FSD.